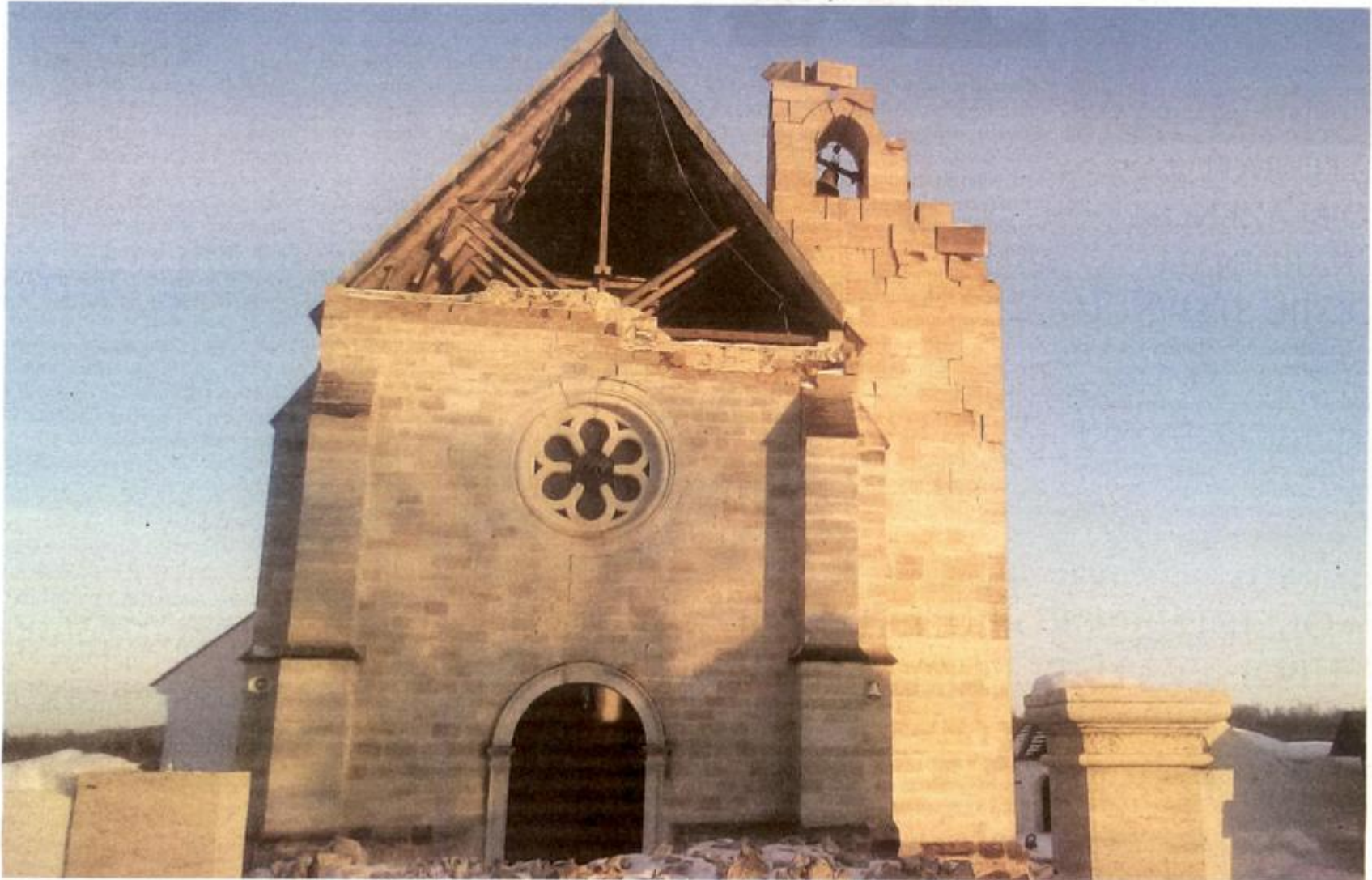

G O R A

Fotografija: Ati Salvaro

Vozeći se potresom pogođenim područjem iz Gline prema Petrinji prenu me pogled na očaravajuću građevinu. Stao sam, dok su se nježne popodneve zrake sunca prekrasnog zimskog dana probijale kroz granje. Tri mladića, po govoru Zagrepčani, živo su raspravljali nebanalno, dok su lopatali, vjerojatno pomažući. Vrlo blizu epicentra je prekrasna Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u selu Gora na Banovini. Opasana je zidanom ogradom, okružena trakom, dakle nedostupna. No, neki život je svjetlucao iz njene dubine, kao neugaslo sunce. Tuda je prolazila važna srednjovjekovna prometnica iz Panonije prema Jadranu. Templari dobiše u posjed trgovište s romaničkom crkvom od Obloe, unuka bosanskog bana Borića. Podrijetlom iz Francuske, oni su tada kretali prema Svetoj zemlji, u križarske pohode. Imali su svoj samostan i na zagrebačkoj Novoj Vesi. Vitezovi udruženi u redovničke zajednice pomagahu hodočanicima i križarima na njihovu putu prema Jeruzalemu i Kristovu grobu, u njezi bolesnih i ranjenih te borbi s nevjernicima. Templari bijahu vični ratnici, sposobni i bogati. Red je ukinut 1312. godine, i posjed u Gori je prešao u vlasništvo Ivanovaca. Osmanlije su srušili crkvu. Po rekonkvisti je temeljito obnovljena, od 1726. do 1736., u onodobnom baroknom stilu. Pročelje je izvedeno pravilnim klesancima različitih visina redova, sa zvonikom, krov s pokrovom od arišove šindre. U XVIII. stoljeću izgrađena je i zidana ograda s ugaonim kulama - *cinktorima*, obnovljenima po projektu arhitekta Zlatka Salopeka. Ona je pak bezdušno prvo zapaljena, a 1992. godine i minirana pod fantomskom paradržavom, s ciljem zatiranja svakog spomena na protjerane Hrvate. UNPROFOR-u je prikazivana kao tobože srušena pravoslavna crkva. Pri poslijeratnom raščišćavanju ruševina i istraživanju njezinih preostalih zidova, ispod baroknog sloja izvirili su izvorni dijelovi templarske ranogotičke crkve. Arhitektica Marija Valjato Fabris i povjesničar umjetnosti Drago Miletić autori su projekta rekonstrukcije. Templarska crkva u Gori obnovljena je i rekonstruirana od temelja, uz izostavljanje suvremenih građevnih materijala, zidana starinskim vezom klesanaca. Crkva je mali dragulj od 120 kvadrata. Ranogotička crkva je pravokutnog tlorisa, duga 20 metara, s nizom od četiri pravokutnika nadsvedenih križno-rebrastim svodom. Svetište nije bilo uzdignuto. Dojam je viteške dvorane, templarskog reda. U crkvi se nalazi čak 22 vrijedna kapitela iz predtatarskoga razdoblja, čime se ona izdvaja. Ima tri bočna pro-

zora na jugu, jedan na istoku, i rozetu na zapadnoj, ulaznoj strani. Skladno pročelje s rozetom i jako kosim krovom flankiraju kontrafori poduž crkve, kao kakvi čuvari portala. Gotičko stremljenje u vis, prema nebesima, očituje se i u proporcijama ove nevelike crkve. U nedavnim potresima je znatno oštećena, kao i preslica, kako vidite na fotografiji. U sklopu srušene barokne crkve istočni dio sa svetištem je bio od izvorne templarske crkve. Po vrednovanju zatečenog odlučeno je obnoviti taj najvrjedniji dio crkve, s očuvanim ranogotičkim slojem. Razaranje crkve ironijom je na površinu izbacilo gotičke elemente, koji su potaknuli cijelu akciju. Raščišćavanje počeo 1997. godine. Ministarstvo kulture je uvrstilo lokalitet u Program zaštitnih radova, i *Hrvatski restauratorski zavod* je tu provodio istraživanja 1997., 1998. i 2003. Pritom su pronađeni brojni sačuvani elementi plastike ranogotičke crkve, što je povelu prema rekonstrukciji izvorne gotičke crkve. Idejni projekt je izrađen 2002. godine, kad je započela i gradnja, ali je punim zamahom sagrađena od 2010. do 2015. Ministarstvo kulture financiralo je pripreme radove do 2007. godine, a potom Zagrebačka nadbiskupija. Radovi dobiše zamah osnutkom Sisačke biskupije 2009. godine, kad je odlučeno o Gori kao marijanskom svetištu biskupije. Sisački biskup Vlado Košić predvodio je svečano misno slavlje i blagoslovio novoizgrađenu crkvu 10. svibnja 2015. godine. *Institut za arheologiju* je provodio istraživanja od 2008. do 2011., i pronašao čitav niz zanimljivih i vrijednih nalaza. Osim crkve istražena su i 424 groba. Crkva u Gori rijedak je primjer obnove na načelu faksimilske rekonstrukcije. Ona nas suočava s izgubljenom povijesno-umjetničkom baštinom, koja kao feniks ponovno sjaji, nakon cikličkog rušenja. Slijedi nova obnova. Predivni kraj, koji prolazi ratne strahote, nekako je bio po strani, kao da ga nema, osim napora crkve i države. Nesrećom je došao u fokus, s ožiljcima, traumom i kružnim rupama, koje nas podsjećaju na život na rahloj kori zemaljskoj, čije temelje voda podlokava. Potres nas je okupio, pokazao kapilarnu solidarnost, formalnim i neformalnim kanalima. Rušiti je lako, graditi mukotrpnije, ali gradnja ostavlja trag našeg postojanja na Zemlji, dosege civilizacije ljudske rase i naroda. ✎

Ati SALVARO